

Toplumcu Yaprak Sürecinde Lirik Orhan Veli

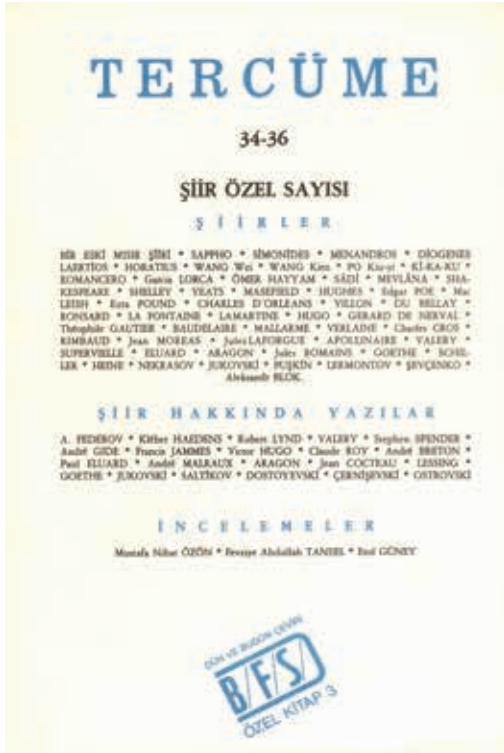
Mehmet Can DOĞAN

Yazımın başlığındaki iki sözcük, “toplumcu” ve “lirik”, bir çatışmayı da bildiriyor/ haber veriyor. Bunun Orhan Veli’nin durumu olduğunu iddia ediyor; iddiamı ise, durumun bir süreç içinde belirmesi ile destekliyorum. Bu süreç, Orhan Veli’nin bireysel tarihinde, bir dönüm noktasının ardından gelen önemli bir zaman dilimini kapsıyor. Bilindiği gibi, Türkiye’de bir kültür hamlesi olarak başlatılan “Klasikler Tercümesi” ve buna bağlı şekilde yayımlanan *Tercüme Dergisi*, Orhan Veli’nin hayatında önemli bir yer tutar. Şair, 31 Kasım 1945’te Millî Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosuna “yabancı dilde yazılmış kitapların ayırt edilmesi işlerinde çalıştırılmak üzere, ücretli fiş memuru olarak atanır”¹ ama atama yazısındaki tanımın dışında da işler üretir. “Tercüme Bürosu”nun “daimî” üyeleri; “Nurullah Ataç (Reis), Saffet Pala (Umumî Kâtip), Sabahattin Eyuboğlu, Sabahattin Ali, Bedrettin Tuncel, Enver Ziya Karal, Nusret Hızır”dan oluşmaktadır². Pala, Tuncel ve Karal dışındaki isimlerin Orhan Veli’yle dostluğu veya arkadaşlığı bilinir. Nitekim onun Tercüme Bürosuna alınmasını sağlayan Sabahattin Eyuboğlu’dur. Ataç ile Eyuboğlu arasındaki gizli uyuşmazlık sonrasında Ataç, reislikten çekilir/çekilme gereği duyar. Bu, onun hem Orhan Veli’nin şiirindeki değişmeyi eleştirmesine hem de başlatılan projeye inancının sarsılmasına yol açacaktır.

Orhan Veli, Tercüme Bürosunun kuruluş amacı olan dünya klasiklerini Türkçeye kazandırma projesi içinde bazı kitaplar çevirir. Alfred de Musset’den *Bir Kapı ya Açık Durmalı ya Kapalı* (1943, Oktay Rifat’la) ile *Barberine*’i (1944), Molière’den *Scapin’in Dolapları* (1944), *Sicilyalı Yahut Resimli Muhabbet* (1944), *Tartuffe* (1944) ve *Versay Tulûatı*’nı (1944, Azra Erhat’la), yine “Fransız Klasikleri Dizisi”de çıkan Alain René Lesage’dan *Turcaret*’yi (1946) Türkçeye kazandırır. Ayrıca “Rus Klasikleri” arasında yayımlanan Gogol’ün Üç

1 Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı, *Ölümünün 50. Yılında Belgelerle Orhan Veli*, MEB Yay., Ankara, 2000, s. 117.

2 Azra Erhat, *Sevgi Yönetimi*, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İstanbul, 1980, s. 331.

Hikâye'sinin ikisinde, Erol Güney'e yardımcı olur.³ Bu çeviri uğraşını işinin gereği olarak düşünebiliriz. Onun Tercüme Bürosu'ndaki asıl faaliyeti, anılan büro tarafından hazırlanan ve ilk sayısı 19 Mayıs 1940'ta çıkarılan *Tercüme Dergisi*'nin "Şiir Özel Sayısı"dır. 16 Mart 1946'da 34-36. sayı olarak yayımlanan bu sayıda, Orhan Veli'nin yoğun emeği olduğu, Melih Cevdet Anday ile Erol Güney tarafından vurgulanır. Melih Cevdet Anday'ın tanıklığı, Orhan Veli'nin gayretini somutlaştırması nedeniyle anılmalıdır. Şunları söyler Melih Cevdet:

"Şiir özel sayısının dizgi, baskı, mizanpaj işleriyle Orhan Veli Kanık görevlendirilmişti; ama onun için

bir görevden çok daha başka bir iş olmuştu bu; kendi işi, 'Yaprak gibi', kendi kitaplarının baskısı gibi olmuştu. Nasıl titizlikle çalıştığını unutamam. Sayfa yapmakta üstün bir beğenisi vardı. Seçkinin elden geldiğince geniş kapsamlı olması için hepimizi coşturuyordu."⁴

Orhan Veli de 1947'de çıkardığı *Fransız Şiiri Antolojisi* adlı kitap hakkında Cemil Meriç'in yazdığı bir eleştiri yazısına karşılık verirken "Şiir Özel Sayısı"nu şu sözlerle anar: "[O] dergi de gökten zembille inmiş değildi. O dergiyi de, aylarca çalışarak, ben hazırlamıştım."⁵

"Şiir Özel Sayısı"nda; şiirler, şiir hakkında yazılar ile incelemelere yer verilir. Orhan Veli'nin çabasıyla ortaya çıkan bu özel sayı, konuyla ilgili olarak Türkçede derli toplu ilk yayındır. Erol Güney, yayımlandığı günlerde yoğun bir ilgiyle karşılanan bu sayının Orhan Veli'nin özel hayatında da etkisi olabileceğini, "Orhan Veli bundan sonra içkiye devam etse bile, bu 'Şiir Özel Sayısı'ndaki

3 Adnan Veli Kanık (haz.), *Orhan Veli İçin*, Yeditepe Yay., İstanbul, 1953, s. 12.

4 Melih Cevdet Anday, *Akan Zaman, Duran Zaman-1*, Adam Yay., İstanbul, 1984, s. 175.

5 Orhan Veli, *Bütün Yazıları*, Adam Yay., İstanbul, 1992, s. 177.

çalışma hürsünü koruyacak ve daha düzgün bir hayat tarzına başlayacaktı.”⁶ diyerek belirtir. Ne yazık ki bu beklenti gerçekleşmez; çünkü Hasan Âli Yücel’in Millî Eğitim Bakanlığından alınıp yerine Reşat Şemsettin Sırer getirildikten sonra, Tercüme Bürosundaki kadro dağı(tı)lır. Büroda Orhan Veli başta olmak üzere diğer çalışanlarla da dostça ve içten bir ilişki kuran Sabahattin Eyuboğlu Fransa’ya gider. Orhan Veli de 15 Ekim 1946’da istifa eder ve aynı ayın 31’inde Tercüme Bürosundaki görevinden ayrılır⁷.

Yaprak dergisi süreci, *Tercüme Dergisi*’nin uzantısı olarak başlar. Erol Güneş, “Bana öyle geliyor ki *Yaprak*’ı çıkarma düşüncesi, Tercüme Bürosunun ortamını yeniden yaratabilmek

içindi.”⁸ der. *Tercüme*’de olduğu gibi *Yaprak*’ın da kadrosunda yer alan Melih Cevdet Anday da aynı kanıdadır. Orhan Veli de *Tercüme Dergisi* için hazırlanan “Demokrasi Özel Sayısı”nın bakan değişimi ardından çıkarılmadığını ve bu sayıdaki bazı yazıların *Yaprak*’ta yayımlandığını belirterek⁹ dergiler arasındaki düşünsel ilişkiye dikkat çeker. Bu, *Yaprak*’ın toplumcu özüne ilişkin bir vurgudur. İlk sayısı 1 Ocak 1949’da yayımlanan *Yaprak*, halkçı dolayısıyla toplumcu bir görüşle belirginleşen bir dergidir. Orhan Veli, on beş günde bir çıkan *Yaprak*’ın sahibi olduğu gibi, yazı işlerini de fiilen idare eder. *Yaprak*’a toplumcu özü veren, Sabahattin Eyuboğlu’dur. Derginin ilk sayısındaki “Üç Yol” başlıklı yazısında,

6 Haluk Oral-M. Şeref Özsoy, *Erol Güneş'in Ke(n)disi/Göçmen-Çevirmen-Gazeteci-Secgili*, YKY, İstanbul, 2005, s. 109.

7 Cemâl Kurnaz-Mustafa Tatçı, *age.*, s. 118.

8 Haluk Oral-M. Şeref Özsoy, *age.*, s. 111.

9 Orhan Veli, *Bütün Yazıları*, s. 217.

“çoğunluğa ulaşan edebiyat yaratıcıdır” diyerek şair ve yazara bir ufuk gösterir. Derginin halkçı/toplumcu tavrı, Eyuboğlu’nun yazısının solunda “Yaprak” imzasıyla yayımlanan “Alış Veriş” adlı şiirde belirginleştirilir. Bu şiir, Melih Cevdet Anday’ın içeriden verdiği bilgiye göre, derginin kadrosunda yer alanlar tarafından yazılmıştır. Tam da *Yaprak*’taki tavrı somutlaştıran *imece usulü* ile yazılmış bu şiir şöyledir:

*“Gül verir yonca alırız
Bülbül verir serçe alırız
Edebiyat verir yalınsöz alırız
Tek ses verir çok ses alırız
Halı verir kilim alırız
Kara tahta verir hayat alırız
Diploma verir değer alırız
Lisan verir dil alırız
Hacıyağı verir zeytinyağı alırız
Meta verir fizik alırız
Turan verir memleket alırız
Salon verir sokak alırız
Hazırlop verir alın teri alırız
Canan verir dost alırız
Gözyaşı verir ümit alırız”¹⁰*

Derginin halkçı/toplumcu söylemini belirginleştiren bu metnin içeriğini, Sabahattin Eyuboğlu, 2. sayıda yayımlanan “Halk Kavramı” başlıklı kısa yazısında açarak şunları söyler: “*Gelin, işlerimizi halkçı gibi değil, düpedüz halk gibi yapalım. Halkın sözde istediğini değil, kendi aklımızın erdiği, gönlümüzün dilediğini söyleyelim.*” Eyuboğlu’nun bu sözlerle bir ideoloji değil, bir hayat tarzı önerdiği açıktır. Bununla birlikte halk olma durumunun bir bilinç tarafından kavrandığı düşünülebilir. Orhan Veli, bu süreçte, “halk gibi yapma”yı veya toplumcu söylemi, çatışkılı olarak yaşar. Bir yandan dönemin hükûmetinin aldığı kimi kararları, politik bir yaklaşımla eleştirir; diğer yandan da poetikasında önemli bir değişmeyi haber veren yazılar yazar. Ayrıca süreci, şiirlerinde de hem toplumcu göstergelerle hem de lirik bir tutumla yansıtır. Şiirlerdeki toplumcu göstergeler hayli belirgindir; belki de derginin söylemiyle desteklendiği/örtüştüğü için hemen algılanır. Lirik tutumla belirginleşen şiirler ise başka bir yerde/kanalda okuyucuyla buluşur.

10 *Yaprak*, S.: 1, Ocak 1949.

Orhan Veli'nin toplumcu *Yaprak* sürecindeki lirik tutumunu belirginleştiren kanal, "Yapı ve Kredi Bankası'nın İkramiyeli Aile Cüzdanı sahibi ailelere bir armağanı" olarak çıkarılan *Aile* dergisidir.¹¹ 1947 ilkbaharında yayımlanmaya başlanan derginin "sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden" Vedat Nedim Tör olarak görünür. Bununla birlikte dergiyi, künyede "sekreter" sıfatıyla görünen Şevket Rado'nun hazırladığı bellidir. Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet'le öğrencilik yıllarında tanışan ve dost olan Şevket Rado'ya üçlünün yazdığı mektuplardan *Aile*'nin işlevine ilişkin bilgiler edinmek mümkündür. Melih Cevdet, derginin çıkacağı haberini aldıktan sonra, "Acaba, yeni çıkacak olan '*Aile*' nasıl bir mecmua olacak? Kimlerle beraber çıkarıyorsun? Bunun hakkında bana tafsilat yazar mısınız?" diye sorduktan sonra ekleme gereği duyar ve "Tabî en yeni, en sevdiğim şiirlerimden birini '*Aile*'ye göndereceğim."¹² der. Melih Cevdet, bir başka mektubunda Şevket Rado'ya, "*Aile*'ye şiir yollamak istiyorum. Bilmem hoşunuza gider mi? Sonra Şevket, gönderdiğim gün dünyalığı hemen yollamamı rica edeceğim."¹³ diye yazar. *Aile*'nin ne ilk ne de sonraki sayılarında Melih Cevdet'in şiiri çıkmıştır. Bu göstergeden onun Şevket Rado'dan beklediği cevabı ve daveti alamadığı sonucunu çıkarmak mümkündür. Anday, bir başka mektubunda, "W. W. Jacob'dan güzel bir hikâye tercüme ettim. Bunun bilhassa *Aile* mecmuası okuyucuları tarafından beğenileceğini, sevileceğini umuyorum. Siz de beğenirseniz telif hakkı imdadıma yetişecek demektir. Eğer uygun bulmazsanız hikâyeyi, gene taahhütlü olarak bana iade etmeni rica edeceğim."¹⁴ der. Bu çeviri hikâyenin iade edilmediği, 13. sayıda görünmesinden anlaşılır. Melih Cevdet'in mektupları, *Aile*'nin telif kapısı olduğunu haber verdiği kadar, istekli olmasına rağmen, derginin onun şiirlerine yer açmadığını da göstermektedir. Her iki durum, Oktay Rifat'ın dergiyle kurduğu ilişkide de görülür. Gerçi onun üç şiiri, derginin ilk sayılarında yayımlanır ama daha sonraki sayılarda görünmez. Bir mektubunda Oktay Rifat, Şevket Rado'ya, "Sana bir tercüme yolluyorum. Hoşuna giderse *Aile*'ye koyar, koymadan önce de ücretini bir an evvel gönderirsin."¹⁵ diye yazar. Anlaşılan Charles Baudelaire'den çevirdiği "Fakirlerin Ölümü" adlı şiir, Rado'nun hoşuna gitmez; çünkü dergide yer almaz.

Orhan Veli'nin yaşarken de ölümünden sonra da hem kendi şiirlerinin hem çevirilerinin hem de Nasrettin Hoca uyarlamalarının *Aile*'de yer alması düşünl-

11 [İmzasız], "Aileyi Kurarken", İlkbahar 1947, s. 1.

12 Orhan Veli Kanık-Oktay Rifat-Melih Cevdet Anday, *Şevket Rado'ya Mektuplar*, (haz.: Emin Nedret İşli), YKY, İstanbul, 2002, s. 141.

13 Orhan Veli Kanık-Oktay Rifat-Melih Cevdet Anday, *Şevket Rado'ya Mektuplar*, s. 145.

14 Orhan Veli Kanık-Oktay Rifat-Melih Cevdet Anday, *Şevket Rado'ya Mektuplar*, s. 155.

15 Orhan Veli Kanık-Oktay Rifat-Melih Cevdet Anday, *Şevket Rado'ya Mektuplar*, s. 97.

Orhan Veli Kanık, Şinasi Baray, Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday

düğünde şaşırtıcı bir durum ortaya çıkar. Orhan Veli'nin bir tavır dergisi olarak şekillenen *Yaprak*'ta bir arada görüldüğü arkadaşlarının *Aile*'den uzak tutulmaları düşündürücüdür. Orhan Veli'nin Şevket Rado tarafından korunduğu, daha yumuşak söylenecek olursa, himaye edildiği ileri sürülebilir. Bu durum, şairin *lirik tavrı* ve bu tavır doğrultusunda yazdığı ve çevirdiği şiirlerle ilgilidir. Şevket Rado'yla dostluğu kadar böyle bir tavrın *Aile* dergisi tarafından olumlanması ve öncelenmesi de Orhan Veli'nin dergide sürekli görünmesini hazırlamıştır.

Orhan Veli'deki *lirik tavrı* bireysel durumunun hazırladığı, yakınlarda yayımlanan aşk mektuplarından izlenip doğrulanabilir. Buna geçmeden, Orhan Veli'nin *Aile* dergisi tarafından benimsenmesi veya himaye edilmesinde belirleyici olduğunu düşündüğüm bir etkene dikkat çekeceğim. *Aile*'deki şiir algısı, Yahya Kemal Beyatlı'nın poetik tutumu doğrultusunda belirlenmiştir. Derginin Yahya Kemal'e iltifatı ve saygısı, sadece şiirlerini öne çıkaracak şekilde yayımlamakla kalmamış; onun için hazırlanan bir sayıyla da pekiştirilmiştir. Ayrıca, onun poetik tavrını haber veren şiirlere yer açıldığı görülür. Bir bakıma *Aile*, şiirde Yahya Kemal'le somutlaş(tırıl)an *lirik tavrı* günceller ve bu tavır doğrultusunda bir algı oluşturur. Orhan Veli'nin lirik şiirleri de, *Aile*'de/ile belirginleşen bu kanonik tavır doğrular.

Orhan Veli, Yahya Kemal'in şiirine saygıyla denilemese de hep dikkatle yaklaşmıştır. Şeyh Gâlip'ten sonra şiirdeki uyanış olarak görür onu. Bu, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Yahya Kemal için ileri sürdüğü kopan gelenek zincirini bir-

leştirdiği yönündeki görüşün farklı bir şekilde dile gelişidir. Orhan Veli'nin bu sözü, hocası Tanpınar'dan iştmiş olması güçlü bir olasılıktır. Bununla birlikte Orhan Veli, Yahya Kemal'in lirizmini hocasından farklı bir dikkatle değerlendirir ve farklı sözcüklerle öne çıkarır. "Cumhuriyet Devrinde Şiir" başlıklı poetik görüş içeren ve 29 Ekim 1950'de yayımlanan önemli son yazılarının birinde, "Ortada olan, gerçek şiir dilini yeni bir yola götürmek isteyen bir şair var, o da Yahya Kemal."¹⁶ der. Orhan Veli, poetik bir tavır olarak *lirik şiire*, dil üzerinden ulaşır. Yahya Kemal'de gördüğü özelliği de buradan somutlaştırır. Bu, toplumcu *Yaprak* sürecinde onun için anlaşılır bir tutamaktır. Lirik şiirin bireysel özelliğini, kültürel bir gösterge olan dil, toplumsala taşır; toplumsal ile mesafeyi şairin dille girdiği ilişki yeniden belirler. Orhan Veli, dille bu anlamda *Destan Gibi* (1946) diye sunduğu "Yol Türküleri" ve onun öncesindeki "İstanbul Türküsü" adlı şiirlerinde ilişkiye geçmiştir. Buradaki ilgi, her ne kadar lirik tutuma bağlansa da, *romantiktir*. Nitekim Hilmi Ziya Ülken, "Destana Dair Tarihçe"yi yazarken *Destan Gibi*'yi, bir bakıma *halk mistisizminin* duyusuyla oluşmuş bir metin olarak sunar. Şöyle der: "*Orhan Veli'nin Destan Gibi'si daha yenilerin bazı tecrübeleri herhâlde gençlerin Anadolu'ya dağılması, pejoratif 'destan' fikrinin silinerek, aydınların memleket köklerine nüfuz etmesi, halkla hemhâl olması bunda büyük âmil olmuştur.*"¹⁷ Ülken, "pejoratif destan fikri" sözüyle Ziya Gökalp'in açtığı kanaldaki yönelişi kast eder. Bu yöneliş, memleketçi ve halkçı bir yaklaşımla kırılmıştır, ona göre. Orhan Veli'nin *Destan Gibi'si* de bu yöndeki örneklerdendir.

Orhan Veli, "İstanbul Türküsü" ile "Yol Türküleri"nde, şiirlerin adlarının da haber verdiği gibi, *halk romantizmine* yönelir. İki şiir de 1945'te yayımlanır. Bu, tam da Tercüme Bürosu'nda çalışmaya başladığı tarihtir. Onun halk romantizmine yönelmesinde Sabahattin Eyuboğlu'nun etkisi vardır. Nitekim halka ve onun değerlerine inanmayan/güvenmeyen Nurullah Ataç, şairin bu eğilimini Eyuboğlu'nun hazırladığını belirtir. "*Ataç, 'Orhan Veli'ye bu şiiri [İstanbul Türküsü] yazdırdılar' tanısını (teşhisini) yapıştır[ır]. Halk şiirine öykünüldüğünü gösteren [İstanbul Türküsü'ndeki] bu dizeler çağcıl Kanık'ın biçimine uymaz. Bunu, olsa olsa, Orhan Veli'ye Sabahattin Eyuboğlu aşlamış olacaktı[r].*"¹⁸ Ataç'ın baktığı yerden Orhan Veli, halk romantizmini haber veren dil kullanım özelliğiyle Eyuboğlu tarafından zehirlenmiştir. Orhan Veli'nin *zehirlenmesi* olarak düşünmese de Melih Cevdet Anday da, onun dildeki şairaneyeye türküler ve deyimler üzerinden eriştiğini ileri sürüp bunu Eyuboğlu'nun hazırladığını belirtir. Şöyle der Anday: "Orhan Veli'deki deyim düşkünlüğünün de ona Sabahattin

16 Orhan Veli, *Bütün Yazıları*, s. 270.

17 Hilmi Ziya Ülken, "Destana Dair Tarihçe", *Erenler Gaziler Destanı*, (Halük Nihat Pepyi), İsmail Akgün Matb., İstanbul, 1951, s. 10.

18 Melih Cevdet Anday, *age.*, s. 47.

Aile dergisi, S. 2, Yaz 1947, s. 33

Eyuboğlu'ndan geçtiğini sanıyorum. Günahı boynuma!”

Orhan Veli, *Aile* dergisinde yayımlanan şiirlerinde lirik bir şair olarak belirginleştiğinde, “İstanbul Türküsü” ile “Yol Türküleri”ndekinden farklı bir tutum içindedir. Toplumla yine dil üzerinden bağ kurduğunu söylese de buradaki bağ, türkülerin dili değildir; onu andıran bir alt akıntıdır. Theodor W. Adorno'nun kavrayıcı yazısı “Lirik Şiir ve Toplum”da dikkatle ayrıştırdığı gibi, “İstanbul Türküsü” ile “Yol Türküleri”nde konuşan özne; çağrıcıdır, diyaloga açıktır, onu bekler. Burada dilin poetik işlevi, çağrıyı amaçlar. Yahya Kemal'in “şevk” dediği lirik tavırda ise dil poetik işleviyle yetinir; yani sadece heyecanı belirginleştirir ve şiirler, monoloğa dönüşür. Adorno, “lirik şiirin bir sanat türü olmasını mümkün kılan” şeyin “şairin monoloğu” olduğunu ileri sürer. Bununla birlikte, “şairin monoloğu”nun “kolektif bir alt akıntı” ile toplumsallaştığını belirterek, “Kolektif bir alt akıntı, her türlü bireysel lirik

şiirin temelini oluşturur”¹⁹ der.

Orhan Veli, toplumcu *Yaprak* sürecindeki lirik şiirlerinde, dille Adorno'nun belirlediği “kolektif alt akıntı” düzeyinde ilişki kurar. Son yıllarında yayımlanan ve poetik görüş içeren önemli bir başka yazısında, “Şairin İşi”nde, bütünüyle dile odaklanır: “Şairin işi”nin dille olduğunu vurgularcasına konuşma dili ile şiir dili arasındaki ilişkiye değinir, şairin “milliyetçiliği”ni gösteren dil kaygısının onu evrensele ulaştıracak bir tutum olduğunu savunur, konuşma diline yönelişte halka ulaşma çabasının yönlendirici oluşuna dikkat çeker. Şairin dille kurduğu ilişkinin onu kolektif alt akıntıya bağlayacağını söylemez elbette; ama “Garip Önsöz”

19 Theodor W. Adorno, *Edebiyat Yazıları*, Çevirenler: Sabir Yücesoy-Orhan Koçak, Metis Yay., İstanbul, 2004, s. 124.

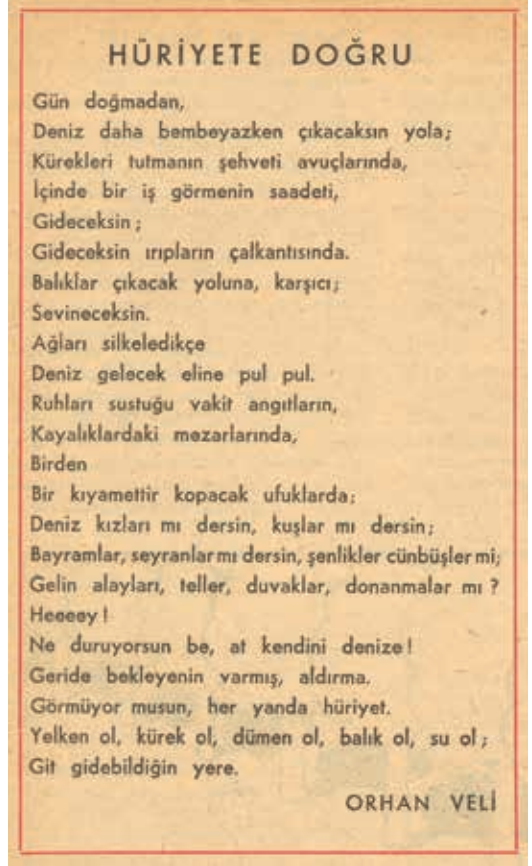
olarak bilinen yazıda, söz sanatlarına karşı geliştirdiği tavrıdan, dilin gücünü görerek uzaklaştığını hissettirir. Böylece, lirik tavrı belirginleşir.

Aile dergisi Orhan Veli'nin lirik tavrını içeren bir yayın organıdır. Dergide “Denizi Özleyenler İçin” (S. 1), “Gün Olur” (S. 2), “Hürriyete Doğru” (S. 3), “Doğan Güne Karşı” (S. 11), “Rubai” ve “Yaşamak” (S. 17) adlı lirik şiirleri yayımlanır. Ayrıca Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, Charles Baudelaire ve Pierre de Ronsard'dan çevirdiği lirik metinler de görünür dergide. Aynı zamanda *Yaprak*'ta avareliği haber veren, toplumcu bir öz taşıyan, sınıf farkını sorun edinen “Dalgacı Mahmut”, “Sizin İçin”, “Bedava”, “Vatan İçin”, “Ahmetler” adlı şiirleri çıkar. *Yaprak*'ta yayımlanan “İçerde” ile “Bir Duymaya Gör”, *Aile*'deki lirik şiirlere eklenmesi gereken bir duyuşla diğerlerinden ayrılır.

Orhan Veli, *Yaprak* sürecindeki toplumcu özle ayrışan şiirlerinden hoşnut değildir. Bu, Nahit Hanım'a yazdığı mektuplarda açıkça dile getirilmiştir. Onun lirik tavrını ve duyuşunu hazırlayan bireysel deneyim de bu mektuplarda belirginleşir. Orhan Veli, mektuplarında, yeni yazdığı şiirleri sevgilisiyle paylaşır; lirik tutumuyla ilgili olarak onun görüşünü aldığı, alma niyeti taşıdığı bellidir. Mektuplardan bu niyetin izlerini sürerek lirik tavrın nasıl somutlaştığı hakkında bir kanaate ulaşmak mümkündür.

1 Mart 1947 tarihli mektupta şunlar okunur:

“Sabahattin Eyuboğlu'nun şiirlerim hakkındaki hükmü herhalde hususi sebeplere dayanıyor. Ben en çok Kapalı Çarşı şiirinden hoşlanıyorum. Sana bu mektupta da bir şiir gönderiyorum. Fakat onu kimseye okuma. Çünkü, bitmemiş

Aile dergisi, S. 3, Sonbahar 1947, s.10

gibi geliyor bana. Belki değiştirim.”²⁰ Bu mektupla birlikte bir şiirin gönderilmediği anlaşılıyor. Fakat 21 Mart 1947 tarihli mektubuna, “Denizi Özleyenler İçin” adlı şiirini ekliyor. Mektupta da “Yeni şiirlerimden istiyorsun. Bir tane de bu mektubumun içinde gönderiyorum.” (s. 47) diyor. Bu söz, lirik şiirlerin hazırlayanını görmek bakımından dikkat çekici.

Yenisi adlı kitabı yayımlandığı günlerde, 5 Nisan 1947’de yazdığı mektubundaki şu sözler, muhatabın beklentileri doğrultusunda söylenmiş gibidir: “*Benden çok şeyler beklediğini söylüyorsun. Eksik olma, bugünlerde şiir sahasında büyük bir hamle yapmayı ben de istiyorum. Son günlerde yazdığım şiirler pek kötü değil zannındayım. Bununla beraber çok daha büyük, çok daha ileri bir hamle lazım. İnşallah bu olacak.*” (s. 59)

8 Mayıs 1947 tarihli mektubunun sonunda şunları yazar Nahit Hanım’a:

“*Abidin’in son şiirimi beğendiğini söylüyorsun. Son şiir dediğin hangisi? Bildirirsen kendisine gönderirim. Eğer ‘İstanbul’u Dinliyorum’ ise yandım demektir. Çünkü onu yeni harflerle yazmak bir mesele. Sana bu mektupta bir şiir daha gönderiyorum. Bir başka şiirim daha var. Ama onu pek beğenmeyeceksin sanırım. Gelecek mektubumda da onu gönderirim.*” (s. 69) Bu mektuba eklenen şiir “Gün Olur”dur. 12 Mayıs 1947’de yazdığı mektubunun sonunda, “*Sana bir şiir göndereceğimden bahsetmiştim. O şiiri gönderiyorum. Herhalde beğenmeyeceksin. Ben de beğenmiyorum. Mamafiş yakında çok mühim şiirler yazacağım.*” (s. 73) der. Mektuba eklediği “Sizin İçin” adlı şiirin yanına, “Biraz Eluard’ın şiirlerine benziyor” (s. 75) notunu da düşmüştür.

Sevgilisine, “Çünkü ben senden ibaretim.” (s. 105) diyen; “Ben senin hayranım, esirinim. Her şeyinin hayranı, her şeyinin esiri. Yüzünün, saçlarının, vücudunun, kokunun, sıcaklığının, her şeyinin.” (s. 181) diyen bir öznenin lirik tavrı öne çıkarması kadar doğal ne olabilir ki? İçe kapanma, içe dönme maddî imkânlarla veya imkânsızlıkla da ilgilidir. Öznenin hasretini duyduğu şey şudur: “*Kısaca zengin olsaydım senin için de benim için de çok iyi olurdu. İstedüğümüz gibi yaşamak ve daima beraber yaşamak imkânını bulurduk. Hayatta da bundan başka saadet istemiyorum.*” (4 Ağustos 1947; s. 121)

Orhan Veli, 16 Eylül 1947 tarihli mektubundaki şu sözleriyle, toplumcu şiirlerin duyuşunu hazırlayan sentetik duyuşla eğlenir: “*Bu konuşmalar biraz da komünist şairlerin şiirlerine benziyor. Hep ‘güzel günler göreceğiz’ diyorlar. İyi ama nasıl göreceğiz? Öyle değil mi? Bize de Mareşal gibi bir adam lazım. ‘Sabredin, bütün istedikleriniz olacaktır’ desin. İnanalım, sabredelim.*” (s. 133)

20 Orhan Veli, *Yalnız Seni Arıyorum-Nahit Hanım’a Mektuplar*, YKY, İstanbul, 2014, s. 43. Bundan sonraki alıntılarda sayfa numarası alıntının sonunda verilecek.

2 Ekim 1947 tarihli mektubunda “en sevdiğim şiirlerimden biri” diyerek mektubuna eklediği “Hürriyete Doğru” sevgiliye lirik şiirle görünmenin sevincini duyurur. Mektupta söyledikleri de dikkat çekicidir. Şunları yazar:

“Sana bir şiir göndereceğimi söylemiştim. Daha doğrusu yazacağımı. O tabii saçma bir laftı. Şiir ifrazatım son zamanlarda durdu. Belki yakında tekrar başlar. Herhâlde de başlayacak. Yakın zamanlarda bir şey olursa gönderirim. Aile’nin son sayısında bir şiirim var. Hürriyet kelimesini tek (r) ile dizmişler. Kötü olmuş. Mamefih o hâliyle de bana mecmuanın en iyi şiiri gibi geldi. Bunu söylemek bana pek düşmez ama zararı yok, yalnız sana söylüyorum. Üstelik en sevdiğim şiirlerimden biri.” (s. 149) *Aile*’nin anılan sayısındaki diğer şiirleri de hatırlamak gerekli, “Hürriyete Doğru”nun derginin “en iyi şiiri” olup olmadığını anlamak için. Bu sayıda dergide Yahya Kemal’in “Sessiz Gemi”, Oktay Rifat’ın “Saadet bir çimendir bastığın yolda biter / Yalnızlık gittiğin yoldan gelir” dizeleriyle biten “Karıma”, Cahit Sıtkı Tarancı’nın “İstiklal Marşı”nı Dinlerken” (Orhan Veli’nin şiiri bunların ardından gelen 10. sayfada yer bulur), Sumru Tunç’un “Ağaçla Ben”, Sabahattin Teoman’ın “Işığın Çapraz Geldiği Saat”, Attilâ İlhan’ın “Türkiye”, Ümit Y. Oğuzcan’ın “Sonbahar Düşünceleri” adlı şiiri vardır.

“Mektuplar”da *Yaprak*’ın yayın sıkıntıları belirdiğinde şiirler kesilir. Orhan Veli’nin lirizmi toplumculukta boğulur, yok olur. Derginin yayınındaki maddî sıkıntılar bu anlamda metaforik bir gösterge olarak değerlendirilebilir.